

SZAKÁCS RÉKA (1972) Szeged

SZAKÁCS RÉKA

Leclerc lázadása

Keskeny üvegfolysó kötötte össze a Pinel Intézet két épületszárnyát. Olyasformán, mint egy gigászi üvegfecskendő, ami beleinjekciózza az orvosi szobák és az adminisztráció steril épületcsíkjába az elmeosztály labirintusát, ahol a betegek, mint gravitáció nélkül keringő küllőtlen csillagok, lézengve forognak, várván, hogy a rettentő fecskendő az orvosok szobái felé szipantsa őket.

Az üvegfolysó hermetikusan zárt, törésbiztos ablakain át a televényen burjánzó belső kert esernyő méretű leveleiről bereszketett a napfény, s valami zöldes visszfényű melankóliába burkolva mentem a szobám felé a kora esti nyárban az emeleti osztályokról lejövet. A hosszú fehér orvosi köpeny alatt nem viseltem mást, mint fehérneműt, hiszen rekkenő hőség volt, a sok esőt páratelt katlanná hevítette a két napja dühöngve tűző nap. Az otthoni teraszon rám váró órákra és a bordeaux-ira gondoltam, ahogy olajosan oldalra lendül, s az öblös pohár belfelületén megtapad egy pillanatra, miközben a felső és alsó gombokat szinte egyszerre kioldva meglepgettem, mint nagy fehér gázlómadar, a köpenyem szárnyait.

– Milyen jó alakja van – valaki szölt mögöttem, mire vörösén kiloccsant a bor, és úgy fordultam hátra hirtelen, mint egy ideges, vékony óramutató, amit egy bárdolatlan ütés kilendített a helyéből.

– Ön az új pszichiáter, nemde? Mondták, hogy szép – folytatta az illető, ügyet sem vetve megjegyzéseimre, hogy no, de kérem! – Jean-François Leclerc vagyok, kilenc éve lakom a Pinelben, és ön tényleg szép – műfajában kissé szokatlan bemutatkozás volt, de hát meg kell hagyni, azért nem kifejezetten sértő. Elbizonytalanodtam, hogy fehér köpenyes szerepem megkíván-e egy újabb „no de kérem!”-et, aztán legyintettem és bólintottam egyet, és megnéztem az illetőt. Lenyűgöző, harminc év körüli emberpéldány volt, vörös alakos görög kerámiákon és a Róma környéki, stabiai villák falfreskóin ábrázolják ilyennek a diszkoszvetőket. De leginkább a Louvre *Diszkoszfordozója* vagy Mürón *Diszkoszvetője* szállt le a talapatáról, gyűrött kék vászon rövidnadrágot és elnyűtt, színevesztett, vékony pólót húzott magára hevenyészve, lábán hajdani bőrpapucs maradványa, és nézett, alig mosolyogva, sötét, loboncos sörénye alól. Csak óriáskígyószzerű karjai lógtak sután és idegenül a törzse mellett, mintha az elhajított diszkoszok súlyához véglegesen és túlzottan hozzáidomultak volna. Álltam az üvegfolyosó alvadásnak indult fényében, mint egy fehér köpenyes, szemüveges Jane, zsebből kimeredt a csillogó reflexkalapács gumírozott vége, csodálkozva néztem az elmeosztály e Tarzanját, és egyszerűen elfelejtettem méltatlankodni az alakomra tett újabb megjegyzésein. Az üvegfalak mögött, mint mediterrán akváriumban, a duzzadt levelek csordultig voltak nedvességgel. Aztán valahogy csak kihozott a sodromból, mert ráförmedtem, hogy elég legyen, és folytattam az utat az orvosi szoba felé, hónom alatt a nagy fekete jegyzetfüzettel.

– Ön szép, ez a valóság, és nem az én örülemem, jó lesz, ha elhiszi! – Jean-François Leclerc még egyszer utánam kiáltott. A folyosó végén levő láthatatlan, küszöbszerű szinteltérésben megbotlottam, mint azelőtt és később is gyakran, és a műanyag borítás jegyzetfüzet, mint egy kitárt szárnyú fekete varjú, lerepült a földre.

Leclerc a legteljesebb mértékben őrült volt. Az őrültségnek abból a drámai változatából szőtték a tébolyát, ami oly sokszor inspirált nagy festőket, operaszerzőket és színműírókat, hogy borzongással elegy elragadtatás katarikus élményét nyújthassák a hozzánk hasonló kultúrlényeknek. Francisco Goya vagy Hieronymus Bosch ecsetjére kíváncszott, de inspirálta volna Shakespeare-t, Strindberget, Verdit és Offenbachot is. A 21. században azonban kevésbé drámai és egyszersmint kevésbé látványos szerep jutott osztályrészül: egy korszerű szabványok szerint épült pszichiátriai osztály állandó lakója lett, ahol ISO-tanúsítványnak megfelelően adagolták a gyógyszereket, műanyag tálcán az előrecsomagolt ebédet, és a művészetterápiás foglalkoztatáson nem az érzelmeken volt a hangsúly, hanem a tevékenység pontos adminisztrálásán. Leclerc ebben a biztonságos közegben lézengett, és hol baseballsapkát viselt, hol Axel Rose modorában piros babos kendőt kötött, ezekhez pedig másodkézből szerzett Nike vagy Adidas felsőt hordott. A térképes bőrpapucs állandó darabja volt az öltözkének, csak a téli hónapokban cserélte le egy ferdén csónakszerű, valamikor fehér sportcipőre, amiből eltaposott gyűrűsféregként kanyarogtak ki a fűzők. Könnyen belátható, hogy mindez kevésbé drámai, és sokkalta humánusabb, mint az élet az *Őrültek házában*, ahogyan Goya látta. Leclerc-nek, ki százada tébolyodott gyermeke volt, nem adta meg tehát, hogy nagy formátumú művészt inspiráljon, és nagylélegzetű művekben nyerjen halhatatlanságot, cserébe viszont emberi bánásmódban részesült, és hetente legalább kétszer halat kapott ebédre.

– Ezt az istenverte halat nem tudják rendesen elkészíteni, nézze csak meg, olyan, mint egy haldokló medúza vagy egy csigaevő laposféreg – mondta Leclerc minden alkalommal, amikor a műanyag tálkáról lehúzta az átlátszó fóliát, hogy közelről szemügyre vegye a halhúst.

•

Különbé módon mérjük és tagoljuk az időt mindannyian, Leclerc számára az ebédre kapott hal volt az időszerkezet váza, amihez igazította az eljövendőt, és elhelyezte benne azt, ami letelt. A hétvégi kimenők éltették, amiből havonta egy-kettő jutott, jó esetben minden negyedik halra egy eltávozás, ínségesebb időkben azonban nyolc hal is eltelt, míg maga mögött hagyhatta az elmeosztályt. Ilyenkor a nagynénjéhez ment, ahogy ő nevezte, egy szenegáli néger nőhöz, aki gyermekkorában gondozta, és aki egyedüli rokona volt. A rokonságot Leclerc ugyanis nem a mi fogalmaink szerint értelmezte, és cseppet sem zavarta, hogy a nagynéni szénfekete afrikai, ő, Jean-François viszont leégésre hajlamos, tejfehér bőrű európai. A teremtés teljhatalmának tudta be, hogy egyik családtag fehér, a másik fekete, és azt is rendben találta volna, ha apja kínai, anyja perui indián vagy mesztic. Egyébként sem ismerte őket. Elméjében a legszínesebb és a legváltozatosabb téveszmék, befolyásoltatásos élmények, gondolatbeültetések és elvonások, vad hallucinációk burjánzottak, növekedtek és tolaokodtak, s a valóság csenevészé satnyult és kiszorult, mint talpas muhar közül a fű. Kozmikus akarat középpontjában állt, kozmikus sugárzás irányította és működtette a belső szerveit, amik időnként leálltak, ha a jelátvitel meggyengült, de ez a legkevésbé sem nyugtalanította, ilyenkor egyszerűen mechanikai szerkezeté változott néhány napig. A sugárzás erősödése azonban elviselhetetlen volt, mert belső szerveit szétrobbanhatta a túlhevülés, ilyenkor hideg zuhannyal hűtötte magát órákon keresztül, míg meg nem találták dermedten és reszketve a zuhanyfülkében, amint történt ez kilenc évvel ezelőtt is. Asztalosnak tanult, és annyira szerette munkája és tanulmányai tárgyát, az eleven fát, hogy feloldódott e szerelemben, énhatárait elveszítve átlényegült a megmunkálendő fává, bőrének mintázata a fa ereze-

tében folytatódott, testszaga tanninokkal fűszerezett enyhe gyantaillatúvá változott, lábujjaiból szikkadt, sötétbarna, erőszakos gyökerek eredtek, amik betörték a pokol kőpárkánya alá, busa hajából sok nyelven susogó, széles lombkorona nőtt és polemizált a mindenséggel. Kezében egy tölgyfa bútorlappal, Jean-François Leclerc huszonegy évesen a kozmosz tengelyévé változott. Ereinek hálózatában őseinek, a teremtő kézműves demiurgoszoknak ereje keringett, kik az anyagi világot létrehozták, de őneki, a tiszta szellemnek már kozmikus küldetése volt, és nem érintkezhetett tovább az anyagi világgal. Ezért egy árva szó nélkül otthagya az asztalosműhelyt, másnap sem ment be a gyakorlatára, és csak néhány nap múlva találtak rá a szomszédok, amint meztelenül, megdermedve kucorgott a fehér műanyag zuhanytálca sarkában, mint egy házától megfosztott hatalmas és nedves éticsiga, amire két napja zuborgott a jéghideg víz. Leclerc csupasz feneké félig elzárta a zuhanytálca lefolyóját, így a víz lassan kifolyt a tálcából, majd a fürdőszobából is, elcsorgott a konyhába, befolyt a szobába, aztán leszívárgott a falak mentén a szomszédba, ahol Ausztria–Magyarország térképét festette a plafonra. A szomszéd nem szerette Ausztriát, sőt a magyarokat sem, de a begyében volt Új-Kaledónia is a csigaház-címerével, egyszóval seprűvel próbálta eltüntetni a kéretlen földrajzleckét, végül, mikor már Ausztria–Magyarországból hullani kezdett az eső, dühösen feldörömbölt Leclerc-nek. Az eső azonban csak hullt, és már egész Közép-Európa ott ázott a plafonon, mire a köztisztasági vállalatnál dolgozó mérges szomszéd a seprűvel és a tudálékos házmesterrel egyetemben behatolt Leclerc lakásába, ahol megtalálták a réműlettől és a kihűléstől vacogva. A mentők és a rendőrség segítségével karhatalmilag kiemelték a zuhanyozóból, a csigaszerűen összegémberedett meztelen embert takaróba csavarták, a vizet közben elzárták, de tetemes számla keletkezett, amit Leclerc-nek később részletekben ki kellett fizetnie. A házmester unokahúga, egy sápad, lenszőke, áttetsző, idom és kor nélküli, anorexiás aprócska nő később öngyilkossági kísérletet követett el, és a Pinel Intézet Gauguin osztályára került, ahol én lettem a kezelőorvosa. A házmester nagybácsi, meglátogatván Anne-Laure húgát, találkozott a kórházban Leclerc-rel, aki nem volt hajlandó felismerni benne egykori megmentőjét, így a sértett háziúr valami ürügyet találván bekísérte az unokahúgát az orvosi szobába, és mintegy véletlenszerűen, de elsőkézből tudósított Jean-François hajdani zuhanyozásának történetéről. A zuhanyozásnak én ugyanis csak azt a tárgyilagos változatát ismertem, ami a vaskos kórtörténetben szerepelt, és amit átolvastam, amikor az intézetvezető nyugdíjazása után néhány paranoid szkizofrén beteg, köztük Leclerc kezelését is rám osztották. Az anamnézisben persze szó sem volt csigáról.

Francia barátaink folyton noszogattak, hogy tartsunk velük egy ínycsokorára. Aslonnes egyik varázslatos, rejtőzködő faluja, Vaintray, Poitiers-től tizenöt kilométerre délre fekszik, tele bukolikus erdőkkel, rétekkel, gödrös patakmedrekkel, és ezekben mindenfelé meghúzódó éticsigákkal. Éjszakánként a rejtekükből előbúvó csigákat lámpással összegyűjtik, néhány napig liszten tartják, majd változatos módon, például palacsintatésztába mártva megsütik. A lemenő nap fényében elegánsan feltálat, közepén púpos palacsinta, benne egy vaintray-i csigával sajnos meghaladta a teherbírástomat. Szegény sértett vendéglátóink nem értették a jelenséget, pedig egyszerűen csak nem tudtam elvonatkoztatni a takaróba csavart meztelen Leclerc képtől. Leclerc ekkor már nem élt, belehalt az utolsó lázadásába.

Leclerc ugyanis a gravitáció megszállottja volt, pontosabban tagadta ennek létezését, vagy ahogyan maga fogalmazott: fellázadt a gravitáció ellen. Ugyanolyan rendíthetetlenül állította, hogy nincs gravitáció, mint azt, hogy én, a kezelőorvosa, egy inkognitóban utazó bolgár arisztokrata vagyok, ennek bi-

zonysága a nevemben szereplő sok mássalhangzó. Néha nem létező, kotyvalék álszláv nyelven beszélt hozzám, de semmi meglepetést nem mutatott afellett, hogy nem akarom érteni a bolgár nyelvet, elvégre nem árulhatom el, hogy ki vagyok, ez a lényeg. Ez utóbbi meggyőződése semmiféle veszéllyel nem járt, azonban az antigravitációs elmélet, annak lázadásos formájában, már kockázatos volt, főként, hogy a kimenők alatt, jórészt alaposan befüvezve, bizonyítani akarta. Az egyik hétvégi eltávozása során a poitiers-i vasútállomás felüljárójáról szedték le, és kísérte vissza a rendőrség a kórházba, mivel éppen nekiveselkedett, hogy elméletét bizonyítandó a sínekre ugorjon, azaz hogy lebegjen a gravitáció ellenében.

– Ilyen zúrzavarral a fejemben csak lázadva tudok élni – mondta tagoltan és világosan a meghiúsult antigravitációs kísérlet után. Axel Rose modorában piros kendő volt a fején, sűrű pólója elnyúlt, alsó szegélyén a varrat felfeslett, a lebomlott cérnák a nadrágjára fityegtek. Lábkörmei, mint a vakondoké, kikandikáltak a bőrpapucsból, amin számtalan nedv hagyott réteges, térképes nyomot, s olybá tűnt, mint egy bizonytalan eredetű táptalaj, amiből valami nem várt csíra fog kifejlődni.

– Jean-François, most egy ideig nem engedélyezhetem a kimenőket – mondtam szigorúan és gondterhelten, fontoskodó melléköngével, ami orvosoknál álcázza a tehetetlenséget –, és nagyobb figyelmet kell fordítania a tisztálkodásra is! – Rám sem nézett, szó nélkül ment ki a szobából, csípős szagot hagyva maga után, amibe sem tannin, sem fenyőgyanta nem vegyült ezúttal, csak a gyötrelmes nyers mosdatlansága.

Hetek óta esett az eső, az egész város egy túlméretezett zuhanykabinná vált, amit nem lehetett elhagyni, és folyt a víz szakadatlanul egy sötétszürke, haragos, elzárhatatlan zuhanyfejből. A vízárcok gonosz szeszélyből vízfal lá tömörültek az ablak előtt, lecsorgott a tekintet az üvegen. Többször néztem az íróasztalomnál ülve abba az irányba, ahol az özönvíz előtt a kórház kertje állt, de a lucskos ablakon át csak sejteni véltem, hogy valaki áll a szemközti kerti padnál. – Képtelenség! – szóltam félhangosan, mire az előttem ülő félszeg, lehajtott fejű, a szolgáltságig készséges madagaszkári nő abbahagyta a sírdogálást, és meglepetten felnézett. Hét szótagú vezetéknevét csak nagy sokára tudtam megjegyezni, s mikor végre helyesen ejtettem ki Madame Razafindranaivo nevét, olyan boldog mosoly ömlött el az arcán, hogy vilitigós kezeit szégyenkezve a szája elé kapta, nehogy illetlennek találjam az örömét. Madame Razafindranaivo férjhez ment egy elég széles mellkasú, köpcös, szintén malgas férfihoz, aki tizenkilenc évvel ezelőtt nincstelenül érkezett Franciaországba, majd rendkívül céltudatosan, lemondások árán művezetővé küzdötte fel magát egy építőipari vállalatnál, végül hitelből házat is vásárolt az egyik külvárosi negyedben. A négytagú család pénzügyeit kőkemény szigorral tartotta kézben, háztartásbeli feleségének a buszjeggyel is el kellett számolnia, a bolhapiacra vagy a diszkontáruházban kapható öteurós műbőr táská náluk luxuscikknek számított. Az asszony pedig asszimilálódni szeretett volna, könnyed francia életformára, tengeri herkenytűs vacsorára, Chardonnay-ra, elegáns retikülre vágyott, de a kérlelhetetlenül kormányzó férj mellett, képtelenül és jövedelem nélkül, csak a háztartás meg a két konok gyermek ellátása volt az egyedüli perspektívája. Évente két alkalommal hazarepültek Madagaszkárra, amikor is ápolhatta a saját, valamint a férje beteg anyját, ezt a szerepet a népes malgas család ilyenkor előzékenyen átadta neki, elkerülendő, hogy kimaradjon a családi kötelezettségekből, és így megóvták a lelki-furdalástól. Lelkiismeret-furdalása nem is volt Razafindranaivonénak, viszont a sokadik öngyilkossági kísérlete után feküdt a kórházban, és a férjétől gyengédséget meg egy olyan telitalpas papucsot kívánt, amit én is viseltem. – Képtelenség! – szóltam félhangosan ekkor, mert az orvosi szoba ablakát eltakaró

esőfüggöny mögött látni véltem valakit, aki a kerti padnál áll vagy inkább furcsán, kétfejűen mozog. Leclerc volt az, fejen állt a zuhogó esőben, csónakcipős lábai felfelé kalimpáltak, miközben a szemébe csöpögő sáros lé mögül figyelte, hogy az eső a földből ered és az égbe hullik.

Leclerc egyik hétvégén Tours-ba utazott a szenegáli nagynénjéhez, aki már várta. De végül mégsem találkoztak, mert útközben meztelenre vetkőzve leugrott a Wilson hídról. Ez volt a legutolsó lázadása.

